

mundi, sed advena et peregrinus, ac per hoc civis civitatis supernae Jerusalem, quamvis hic interim degam; decet autem ut audias civem civitatis tuae in exilio positum, et ex peregrinatione sua ad te clamantem. Notat hoc loco S. Joannes Chrysostomus, magnum virum et spirituales fuisse Davidem, qui cum regni gloria et opibus terrenis abundaret, tamen vere agnovit se advenam et peregrinum in terra.

Vers. 15. 18. REMITTE MIHI, UT REFRIGERER PRIUSQUAM ABEAM, ET AMPLIUS NON ERO.

Hic jam exponit petitionem suam, et est illa, de qua dicitur in *Psalm.* xxxi: « Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. » Petit igitur cum clamore et lacrymis veniam peccatorum, ut pacata conscientia, de peregrinatione ad patriam laetus perveniat, atque in summa gratiam et gloriam petat; quae est illa petitio, quam soli, et omnes illi toto corde Deo proponunt, qui mundi vanitatem agnoscent. Alii igitur: « Remitte mihi; » vel, ut S. Hieronymus veritè, *parce mihi;*

PSALMUS XL

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — 4. In finem, Psalmus ipsi David.

2. Expectans expectavi Dominum, et intendi mihi.

3. Et exaudivit preces meas, et eduxit me de lacu miseriae, et de luto fecis.

Et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos.

4. Et immisit in os meum canticum novum, carmen Deo nostro.

Videbunt multi et timebunt, et sperabunt in Domino.

5. Beatus vir, cuius est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.

6. Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.

Annuntiavi et locutus sum; multiplicati sunt super numerum.

7. Sacrificium et oblationem noluisti; aures autem perfecisti mei.

Holocaustum et pro peccato non postulasti.

8. Tunc dixi: Ecce venio. In capite libri scriptum est de me,

9. Ut facerem voluntatem tuam: Deus meus, volui, et legem tuam in medio cordis mei.

vel, ut ad verbum ex hebraeo verti posset, *desine a me*, id est, ne sis durus exactor, non inles pro solutione debitorum, desine a me repetere quae male dissipavi. « Ut refrigerer priusquam abeam, » id est, ut ante discessum ex hac vita refrigerer, intelligens mihi peccata esse remissa: nisi enim hic remisisset, non ibo ad requiem, sed ad carcerem. Die igitur animae meae: Salus tua ego sum, antequam de corpore egredi jubeatur. « Et amplius non ero, » advena videlicet, et peregrinus, sed civis Sanctorum, et domesticus Dei. Vel, antequam « abeam, et amplius non ero, » id est, antequam discedam ex hac vita, et amittam omnem vitam: qui enim post hanc vitam non habet aeternam vitam, consequenter habet aeternam mortem, et quoddam non esse, cum longissime absit ab eo qui est. Sunt enim et vivunt, qui damnati sunt ad inferos; sed dicuntur non esse, nec vivere, quoniam ideo solum habent esse, et vivere, ut semper moriantur, et non esse desiderant. Posteriori sensum habet S. Augustinus, utrumque autem attingit S. Ambrosius.

V. s. n. — Victori David canticum [h. Psalm.]

Expectans expectavi Dominum: et inclinatus est ad me, et audivit clamorem meum.

Et eduxit me de lacu sonitus, de luto caeni: et statuit super petram pedes meos, stabilivit gressus meos.

Et dedit in ore meo canticum novum, laudem Deo nostro.

Videbunt multi, et timebunt, et sperabunt in Domino.

Beatus vir, qui posuit Dominum confidentiam suam, et non est aversus ad superbias pompasque mendacii [al. mendaces].

Multa fecisti tu, Domine Deus meus, mirabilia tua, et cogitationes tuas pro nobis.

Non invenio ordinem coram te: si narrare voluero, et numerare, plura sunt quam ut narrari queant.

Victima et oblatione non indiges [h. non voluisti], aures fodisti mihi: holocaustum et pro peccato non petisti.

Tunc dixi: Ecce enio: in volumine libri scriptum est de me,

Ut facerem placitum tibi [al. tuam], Deus meus, volui, et legem tuam in medio ventris [al. cordis] mei.

10. Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu scisti.

11. Justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam et salutarem tuam dixi.

Non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam, a concilio multo.

12. Tu autem, Domine, ne longe facias miserationes tuas a me; misericordia tua et veritas tua semper susceperunt me.

13. Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui ut viderem.

Multiplicatae sunt super capillos capitis mei, et cor meum dereliquit me.

14. Complaceat tibi, Domine, ut eruas me: Domine, ad adjuvandum me respice.

15. Confundantur et reverentur simul, qui quaerunt animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et reverentur, qui volunt mihi mala.

16. Pereant post confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, euge.

17. Exultent et latentur super te omnes quaerentes te, et dicant semper: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

18. Ego autem mendicis sum et pauper; Dominus sollicitus est pro me.

Adjutor meus, et protector meus tu es: Deus meus, ne tardaveris.

Annuntiavi justitiam in ecclesia multa; ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu nosti.

Justitiam tuam non abscondi in medio cordis mei, fidem tuam et salutarem tuam dixi: non abscondi misericordiam tuam, et veritatem tuam in ecclesia multa.

Tu, Domine, non prohibeas [al. prohibebis] misericordias [h. pietates] tuas a me: misericordia tua et veritas tua jugiter servabunt me.

Circumdederunt enim me mala, quorum non est numerus; comprehenderunt me iniquitates meae, et non potui videre:

Plures factae sunt, quam capilli capitis mei, et cor meum dereliquit me.

Placeat tibi, Domine, ut liberes me: Domine, ad adjuvandum me festina.

Confundantur et reverentur simul quaerentes animam meam, ut auferant eam.

Convertantur retrorsum, et confundantur, qui volunt mala mihi.

Pereant post confusionem suam, qui dicunt mihi: Vah! vah!

Gaudeant, et latentur in te omnes qui quaerunt te:

Dicant jugiter: Magnificetur Dominus, qui diligunt salutare tuum.

Ego autem sum egenus et pauper: Dominus sollicitus erit pro me.

Auxilium meum et salutarem meum tu, Deus meus, ne moreris.

Argumentum. — Cum gratiarum actione preces junctae sunt in hoc Psalmo, qui duabus absolutis strophis sic inter se coherentibus: vers. 2-11, qui e maximo periculo me meoque eripuit, eoque pietatis in te hoc carmine testanda occasione mihi fecisti; vers. 12-18, ab his etiam quae nunc patior gravissimis malis me libera, o Jova. Ex hoc Psalmo precandi formula in usum sacrum excepta est, ac denuo edita nonnullis mutatis: legitur enim eisdem fere verbis in *Ps.* lxx. Patres fere omnes plurimique interpretes, loco epist. ad *Hebr.* x, 5, adducti, hoc carmen ad Christum in sensu *literaliter* referunt. Quibus objicit Meignan: a) loca Vet. Testamenti a Novi Testam. scriptoribus ad Christum *directe* saepius referri, quae tamen in sensu spirituali tantum et typico illi conveniant; b) Christo minus convenire verba vers. 13, quae peccatorum *suorum* confessionem continent; c) SS. Patres in suam sententiam potius versione Alexandrina, quam textu genuino fuisse adductos; d) denique vel inter catholicos non desse interpretes, v. g. Calmet, Alliofi, etc., qui Psalmum xl in sensu spirituali tantum Christo referunt.

1. Praeentori, Davidis carmen.

2. Confidenter (propr. *expectando*) expectavi Jovam, et inclinavit ad me (se, vel *auram*), et audivit vociferationem meam.

3. Et ascendere me fecit e fovea vastitatis (vasta), e caeno luti;

et statuit in rupe pedes meos, stabilivit gressus meos.

4. Et dedit in os meum canticum novum, laudem Deo nostro;

videbunt multi, et timebunt (Jovam).

5. Beatus vir qui Jovam facit fiduciam suam, nec convertit se ad feroces (superbos) et declinantes ad mendacium.
6. Multa fecisti tu, Jova, mi Deus, mirabilia tua et consilia tua in nos : nihil est comparandum tibi ; si velim nuntiare ea et eloqui, plura sunt, quam ut enarrem.
7. Victima et oblatione (incruenta) non delectaris ; aures forasti mihi : holocaustum et victimam pro peccato non postulas.
8. Tunc dixi : « Ecce venio cum volumine libri praescripti mihi.
9. Facere voluntatem tuam, mi Deus, hoc delector, et lex tua est in mediis visceribus meis infixa. »
10. Praedico justitiam (tuam erga pios) in concione magna ; ecce, labia mea non cohibeo : Jova, tu nosti.
11. Justitiam tuam non celo in medio cordis mei, fidem tuam et auxilium tuum nuntio ; non occulto gratiam tuam et fidem tuam concioni magna.
12. Tu, Jova, non retinebis misericordiam tuam a me ; gratia tua et fides tua continuo custodiant (alii, *custodiunt*) me.
13. Nam circumdant me mala usque ad non numerum (infinita) ;prehendunt me delicta mea (eorum poenae), nec possum videre ; plura sunt praecapillis capitis mei, et cor meum (vigor) deseruit me.
14. Placeat tibi, Jova, liberare me ; Jova, ad auxilium meum festina.
15. Pudore afficiantur et erubescant ad unum omnes, qui appetant vitam meam ut auferant eam ; cedant retro et contumelia afficiantur, qui volunt malum meum.
16. Obstupescant propter sui confusionem, qui dicunt ad me : Eia ! eia !
17. Exsultent et laetentur de te, quicumque te quaerunt (precibus adeunt) ; dicant continuo : Magnus est (alii, *sic*) Jova ! qui amant auxilium tuum.
18. Et ego afflictus sum et miser, sed Jova cogitabit de me (consulet mihi) ; auxilium meum et liberator meus es tu.

NOTE.

Vers. 3. *Vastitatis* : alii, *pernicitatis* ; alii rectius, *fovea strepitus*, in qua delapsae aquae prestrepunt *Fovea* et *crenna* imagines periculorum. Simile in Plauto extat, *Bacchid.* Act. III, scen. 1, vs. 17 :

Ut eum ex latulento caeno prope hinc ejicere foras.

— Vers. 4. *Novum*, materiam nova ipsam laude celebrandi. *Videbant* ; alii, *viderunt*. Ceterum *canticum*, de quo h. l., est illud ipsum quod tractamus, quanquam censet Ewaldus illud esse tantum fragmentum, quod verbis *laudem Deo* incipit, et usque ad vers. 6 extenditur. — Vers. 7. Nexus : quas tibi persolvam gratias ? *forasti*, i. e. *aperuisti*, et ad auscultandum tibi ac prompte obsequendum, aptasti. Cf. *Isai.* I, 4 ; *I Sam.* xx, 2. Reinke restringit sensum : hanc sanio rem sacrificiorum estimationem tu me docuisti. Alii : addixisti me tibi servum in perpetuum. Cf. *Exod.* xxi, 6 ; *Deut.* xv, 17. Sed de illa, quae servis fiebat, aures perforatione verbum *אָזְנוֹתַי* adhibetur, nec *duo aures* perforabantur. Difficile dictu est, cur Alexandrinus pro *aure* habeat *אָזְנוֹתַי* : videtur librarium incuria ortum esse ex *אָזְנוֹתַי* ; nisi putes, quod placet, existisse in synagogis oralem traditionem, fore ut sacrificia Moisaica legis cessarentur, postquam Messias corpus suum immolasset. Cf. *Hebr.* x, 8. — Vers. 8. *Tum*, de sacrificiis saniora eductus. *Venio*, frequenter templum tuum, non ut offeram sacrificia. *Libri*, puta legis, ut ex ea me aliosque ad te recte colendum instituit. Alii, *scripti in me*, i. e. cum lege inscripta animo meo. Alii, *in volumine legis praescriptum est mihi*, hoc scilicet, ut animum potius quam pecudum hostias offeram. Alii, *in... praescriptum est de me*, scilicet. *Messia* : non male. — Vers. 11. *כֹּהֵר* negare quod verum est, *כֹּזֵב* quod falsum asserere. — Vers. 13. *Videre*, absolute positum, hoc sensu : delicta mea circumdant me et visum obstrudunt. Alii, *videre eorum numerum*, vel terminum. — Vers. 14. *Praecapillis*. Quidam volunt sensum esse : superant altitudinem (non *numerum*) capillorum, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XXXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus David.

In titulo nihil est novi. Psalmum hunc nonnulli ex recentioribus nimis humiliter exponunt, referentes eum ad morbum corporalem Davids ; de quo morbo nihil legitur in Scripturis, sed tantum in fabulis Rabbinorum. B. Paulus *ad Hebr.* x, de Christo exponit nonnulla, quae in hoc Psalmo dicuntur, quae David non convenienti modo. Quaedam etiam alia sunt, quae ad Davidem accommodari non possunt, ut illa : « In capite libri scriptum est de me ; » et illa : « Ego autem medicus sum, et pauper. » Recte igitur S. Hieronymus, S. Ambrosius, S. Augustinus et Euthymius Psalmum hunc totum de Christo et Ecclesia exponunt, id est, de capite et corpore, ita ut Christus semper loquatur ; sed primo in persona corporis sui, deinde in persona sua.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. EXSPECTANS EXSPECTAVI DOMINUM, ET INTENDIT MIHI.

Christus in persona populi sui exponit longam expectationem redemptionis. Expectavit enim supra quatuor annorum millia, dum interim per Patriarchas et Prophetas, partim figuris, partim oraculis promitteretur liberatio a miseris, in quas per peccatum primi hominis genus humanum ceciderat. « Expectans, inquit, expectavi Dominum, » id est, longo tempore, sine intermissione expectavi Dominum miserantem, visitantem, et liberantem populum suum ; « et intendit mihi, » id est, et tandem a mea spe fraudatus non fui : nam ad me audiendum intendit aures suas. Ex hebraeo *אָזְנוֹתַי* colligitur illud, *intendit mihi*, proprie significare, *incitavit se ad me*, sive *extendit se ad me*, nimirum audiendum.

Vers. 2. 2. ET EXAUDIUIT PRECES MEAS, ET EDUXIT ME DE LACU MISERIE, ET DE LUTO FECIS.

Explicat quod dixit, *intendit mihi*, dicens : *Intendit mihi*, nam « exaudivit preces meas ; » et ef-

fectus exauditionis fuit, quod « eduxit me de lacu miserie, et de luto fecis. » Per lacum miserie intelligitur profunda fovea ; nam vox hebraica *בֹּר* *bor* significat *cisternam*, et vox hebraica *מַחַץ* significat *tumultum*, *confusionem*, *desolationem*, et similia. Describitur igitur locus profundus, carens lumine, et luto putrido plenus, in quem multi deciderunt, ex quorum motu et ejulatu existat tumultus, et confusio magna, quam Septuaginta Interpretes generatim miseriam appellarunt. Hic status est impiorum, qui carent lumine notitiae Dei, et mandatorum ejus, et infixi sunt in limo carnalium cupiditatum ; ex quibus non solum fit ut non possint ambulare ad aeternam felicitatem, sed perpetuo inter se tumultuantur et contendunt. Ab hoc profundo liberat nos gratia Redemptoris, cum incipimus per fidem cognoscere verum Deum, et vera ac sempiterna bona, et per spem et charitatem liberari a cupiditatibus terrenis, et pacem Dei, atque anime tranquillitatem possidere. Illud autem observandum est cum S. Augustino, eum qui exauditus dicitur, ut educeretur de lacu, jam caput sustulisse, et agno-

Sine pre-
videntie
gratia
nemo cla-
maret.

visse miseriam suam, et ideo de profundo clamare cepisse; Deus enim inspirat electis suis, adhuc in peccato manentibus, spiritum fidei, et timoris, et invocationis, sine qua praeveniente gratia nemo unquam de profundo clamaret, sed contemneret potius Deum et salutis moenia, iuxta illud Proverb. XVIII : « Impius cum in profundum malorum venerit, contemnit. »

Vers. 3. 3. ET STATUIT SUPRA PETRAM PEDES MEOS, ET DIREXIT GRESSUS MEOS.

Ille qui ceciderat in lacum miseriae, de via ceciderat, in qua posuerat cum Deus initio creatio- nis, ut per eam recto et facili tramite perveniret ad regnum: ideo qui postea illum eduxit de lacu miseriae, et luto faecis, in viam resituit, in viam stabilem ac firmam, nec minus rectam et planam; atque hoc est quod ait: « Et statuit supra petram pedes meos, » id est, pedes meos, quos de profundo et luto lacu eruit, statuit supra altam et firmam petram; « petra autem erat Christus, » I Corinth. x, qui de se ait, Joan. xvi : « Ego sum via, veritas et vita; » Itaque statuit supra fidem et doctrinam, atque exempla Christi, pedes justificatorum, ut sequantur vestigia ejus. « Et direxit gressus meos, » id est, non solum constituit pedes meos in via lapidibus strata, sed etiam in via recta, et sic direxit gressus meos in viam pacis.

Vers. 4. 4. ET IMMISIT IN OS MEUM CANTICUM NOVUM, CARMEN DEO NOSTRO.

Ex eo quod constituit Deus me in via firmissima et rectissima, factum est ut ceperim cantare canticum novum: antea siquidem, ut eram homo vetus, ita cantabam cantica vetera de amoribus mundi; sed renovatus spiritu mentis meae, ceppi cantare canticum novum de amore Dei: quod canticum ipse Deus immisit in os meum, et ipsum idem est Carmen Deo nostro jucundissimum. In hebraeo pro *carmen Deo nostro*, habetur, *laudem Deo nostro*. Itaque *carmen Deo nostro* debet intelligi, *carmen laudis Dei nostri*; et hoc est canticum novum, de quo diximus supra: qui enim canit amores mundi, mundum sine dubio laudat; et qui canit amores Dei, Deum sine dubio laudat.

Vers. 5. 5. VIDEBUNT MULTI, ET TIMEBUNT, ET SPERABUNT IN DOMINO.

Populus Dei jam liberatus a lacu miseriae, sive idem Christus in persona populi jam liberati, praedicat multos ad eorum exemplum liberandos. « Multi, inquit, videbunt » lacum miseriae et liberationem aliquorum, « et timebunt, » et « sperabunt in Domino, » id est, timebunt lacum, et sperabunt in liberatore. Hoc enim est initium salutis, cum Deus per gratiam suam incipit aperire oculos interiores hominibus peccatoribus, ut videant statum peccati miserimum, et simul cognos-

Infirmi
salutis
unde sibi?

cant a quo liberari possint, et inde timere et sperare incipiunt.

6. BEATUS VIR, CUIUS EST NOMEN DOMINI SPES VERS. 6. EIUS, ET NON RESPEXIT IN VANITATES ET INSANIAS FALSAS.

Haec est quasi adhortatio, et laudatio invitans homines ad imitandos liberatos. « Beatus vir, cuius est nomen Domini spes ejus, » id est, ille vere felix est, qui spem suam vere ponit in Domino, qui solus omnipotens et misericors est, et ideo potest et vult de omni miseria liberare eos qui sperant in se. Illud, *nomen Domini*, significare potest invocationem, sive notitiam familiaritatis, sive potentiam et auctoritatem, sive simpliciter ipsam Deum. Addit ad majorem explicationem: « Et non respexit in vanitates et insanias falsas, » id est, non respexit ad auxilium alioquin alterius, ac praesertim non respexit ad auxilium rerum vanissimarum et fallacium, quae salvare non possunt, ut respiciunt homines vani et stulti. Nonnulli, ut Euthymius et aliqui moderni, referunt vanitatem ad idola gentium, et insanias falsas ad vaticinia oraculorum gentium. S. Hieronymus vertit ex hebraeo, *ad superbia et poenitentiam mendacium*; sed communis explicatio SS. Ambrosii, Hieronymi, Augustini, et Chrysostomi in commentario hujus loci, generalis est, ut per *vanitates* intelligantur omnia vana auxilia, sive in hominibus, sive in rebus aliis creatis; et per *insanias falsas* intelligantur eadem falsa, sive fallacia auxilia, quae etiam insaniae dici possunt, id est res insaniae, quae non eligentur nisi ab insanis. Ejusmodi sunt praeter caetera, praedictiones astrologorum, vel incantationes necromanticorum, vel observationes et auguria, quibus multi credunt et confidunt, sed vanissimi ac stultissimi sunt.

7. MULTA FEGISTI TU, DOMINE, DEUS MEUS, MI- VERS. 7. RABILIA TUA, ET COGITATIONIBUS TUIS NON EST QUI SIMILIS SIT TIBI.

Transit nunc ad explicandum mysterium altissimum redemptionis humanae, per quod educti sunt, et educuntur plurimi de lacu miseriae et luto faecis, et primo generatim significat mirabilia esse opera Dei. « Multa, inquit, fecisti tu, Domine, mirabilia tua, » id est, multiplicasti mirabilia tua; et cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi, » id est, et in cogitationibus, sive in adinventio- nibus sapientiae tuae non est qui tibi perfecte similis sit, ita ut tibi comparari possit. S. Hieronymus ex hebraeo vertit, *non invenio ordinem coram te, pro eo quod nos habemus: Non est qui similis sit tibi*, sed Septuaginta Interpretes clarius interpreta- ti sunt verba hebraica: nam verbum *רַב* non significat solum ordinare, sed etiam *astimare, aequare, comparare*. Itaque recte ad verbum sic verte- remus: *Non est qui tibi comparari, vel aequari possit*; quod idem est cum eo quod nos habemus in graeco, *non est qui similis sit tibi*.

Vers. 8.

8. ANNUNTIAVI, ET LOCUTUS SUM: MULTIPLICATI SUNT SUPER NUMERUM.

Reddit rationem, cur nemo possit cum Deo comparari, quoad opera mirabilia et cogitationes profundas, et ait: « Annuntiavi, et locutus sum, » id est, manifestavi aliqua ejusmodi opera per Prophetas, per sapientes homines, per ipsa ele- menta mundi: nam « caeli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum, » ut legitur Psalm. viii; sed « multiplicata sunt super numerum, » id est, tam multa sunt, ut numerari non possint, proinde neque annuntari et manifestari omnia possunt. Ex hebraeo posset etiam hic esse sensus: *Majora sunt, quam ut enarrari queant; nam ad verbum sic habetur, רַבְּרַבְּרַב, roborata sunt praenarrari, sive praenarrari: idem enim verbum significat numerare et narrare; et fortasse de industria posuit Pro- pheta verbum ambiguum, ut ad utramque signifi- cationem referretur. Vere enim opera Dei, etiam si solum naturalia respiciamus, roborata sunt, sive creverunt, tam quoad magnitudinem, quam multitudine, et neque narrari, neque numerari possunt: nam in singulis verbis etiam minimis, ut in una arbuscula, in uno animalculo, in uno flo- sculo tot sunt mirabilia, ut non summi quidem phi- losophi eorum rationem investigare poterint. Sed hoc loco illud est observandum, quod cum haec verba referuntur ad Christum, intelligendum est mirabilia Dei non esse innarrabilia, vel in- numerabilia respectu ipsius Christi, sed respectu nostri: ipse enim, qui fecit opera illa mirabilia, novit exactissime magnitudinem et multitudinem ipsorum; sed mortales homines capaces non sunt tantae scientiae. SS. Patres Ambrosius, Hieronymus et Augustinus in Commentariis, quia legerunt ut nos nunc habemus, « multiplicati sunt super nu- merum, » retulerunt hunc totum versiculum ad conciones Christi, et audientium persuasionem, ut sensus sit: *Annuntiavi, et locutus sum mirabilia tua, et multiplicati sunt, qui crediderunt super numerum*, id est, innumerabiles crediderunt, posito numero infinito pro finito per hyperbolem, vel, crediderunt multi super numerum praedinatorum ad vitam aeternam, quia multi reprobi cum electis in aream Domini, sive in rete dominicum intraverunt. Et potest ad hunc sensum non diffi- culter accommodari codex hebraicus: nam ubi habemus *pro numerari*, mutatis punctis, potest fieri, *pro numero*, ut notum est intelligentibus. Et quidem haec explicatio vera est, sed non ita perfecte respondet textui originali, neque nam apte connectit hunc versiculum cum superiori, ut exposito prior, quae est Euthymii et aliorum, et est conformis versioni S. Hieronymi, neque con- traria est editioni nostrae Vulgatae: illud enim *multiplicati sunt*, vel est error librarium, ut multi suspicantur; et scriptum est *multiplicati, pro multiplicato*, id est cogitationes, aut multipli-*

Opera
Dei sunt
innarrabi-
lia.

cata, id est opera mirabilia; vel certe ipse Inter- pres posuit genus masculinum, dicens: *Multiplicati sunt*, quia respexit ad nomen graecum, quo significantur cogitationes, quod est generis masculini, videlicet *δευτερον*. Simile quid habemus Sap. i, 7: « Spiritus Domini replebit orbem ter- rarum, et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis. » Ubi, illud *hoc*, et illud, *quod*, referuntur ad *spiritum Domini*, et debuisse scribi: *Et hic qui continet omnia, secundum grammaticam latinam; sed Interpres posuit genus neutrum, quia spiritus graece est generis neutri, videlicet πνευμα*.

9. SACRIFICIUM ET OBLATIONEM NOLUISTI, AURES AUTEM PERFECISTI MIHI.

10. HOLOCAUSTUM ET PRO PECCATO NON POSTU- LASTI, TUNG DIXI: ECCE VENIO.

Mirabilia vere sunt omnia, quae fecit Deus, et in omnibus refulcent profundissime cogitationes ejus; sed omnibus aliis quasi in infinitum excel- lunt opera redemptionis humane. Quid enim majus cogitari potest, quam Deum descendere ad formam servi, et fieri mendicum et pauperem, ut homo educator de lacu miseriae, et ad summum coelum evehatur? Eundem etiam Deum in forma servi virgini cadi atque inter latrones crucifigi, ut servos exallet inter angelos ad consortium regni sempiterni? et haec omnia justissime sapientissi- meque sine ulla injuria, imo cum summa gloria Divinitatis fieri? Hoc igitur admirabile mysterium sequentibus versiculis Christus ipse per linguam et calamus Davidis exponit: « Sacrificium, in- quit, et oblationem noluisti, » hoc est, non voluisti placari sacrificio pecorum, neque oblatione pan- num, vel thuris, sed victima infiniti pretii: ideo corpus mortale assumere me voluisti, ut per obedi- entiam usque ad mortem, expiarem primi hominis inobedientiam; et quoniam *holocaustum* pecorum, et *sacrificium* pro peccato non admi- sisti, idcirco « dixi: Ecce venio, » ut ego ipse fiam sacerdos et sacrificium, quo placatus humano generi, educaas homines de lacu miseriae et de luto faecis. Multa sunt hoc loco notanda: *primo*, per sacrificium et oblationem non intelligi hoc loco actionem sacrificandam, vel offerendam, sed hostiam maclandam, ut agnum, aut vitulum, et do- num offerendum, ut panem, vel quid aliud; nam in hebraeo est *זבח zebach*, et *מנחה minchah*; et S. Paulus, Hebr. x, legit *hostiam*, pro eo quod nos habemus *pro sacrificium*. Notandum *secundo*, non esse contrarium quod hic dicitur, *sacrificium et oblationem noluisti*, tot praecipis Domini de sac- rificiis offerendis, quae habentur in Levitico; nam voluit quidem olim Deus sacrificia, oblationes et holocausta, et victimas pro peccato, sed voluit ad significandam, non ad faciendam expiationem; nam, ut docet Apostolus in epist. ad Hebr. cap. x: « Impossibile erat sanguine hircorum et vitulorum auferri peccata. » *Tertio*, notandum vulgatum latinam editionem, quae habet: « Aures

Operis res
demptio-
nis - ha-
manas
operum
sanctum
mirabi-
liam mi-
rabilius-
minum.

Quid per
sacrifi-
cium et
oblatio-
nem in-
telliga-
tur?

peccato; nam in hebreo est, *עלה חטאת* *holah* *vechataa*, *holocaustum et peccatum*; sed nomine *peccati* intelligitur sacrificium pro peccato, ut etiam apud Apostolum II Cor. v: « Qui peccatum non novit, pro nobis peccatum fecit. » Igitur sensus est, *holocaustum et sacrificium pro peccato non postulasti*. Meminit autem in his duobus versiculis omnium generum sacrificiorum veterum, ut ostendat omnia fuisse figuras sacrificii Christi. Nam, ut scribit S. Leo serm. 8 *De Passione Domini*, omnes differentias hostiarum una corporis et sanguinis Christi implet oblatio. Notandum quinto, illud: *Tunc dixi, ecce venio*, referri ad tempus, quo Deus decrevit, nolle admittere sacrificia veteris Testamenti pro expiatione; tunc enim ubi Deus hoc decrevit, dixit Filius Dei: « Ecce venio ego, » ut per sacrificium corporis et sanguinis mei reconciliatio impleatur.

11. IN CAPITE LIBRI SCRIPTUM EST DE ME, UT VERS. 11
FACEREM VOLUNTATEM TUAM: DEUS MEUS, VOLUI,
ET LEGEM TUAM IN MEDIO CORDIS MEI.

Exponit jam ad quid veniat, cum dixerit: « Ecce venio, » et ait: Venio ut faciam voluntatem Dei, sicut de me scriptum est. Voluntas autem Dei erat, ut per oblationem corporis sui ad passionem et mortem, sanctificaret nos. Sic enim hunc locum exponit Apostolus *ad Hebr. x*, ubi posteaquam citavit hunc locum Psalmi, addit: « In qua voluntate sanctificasti sumus per oblationem corporis Jesu Christi semel. » In capite libri scriptum est de me. » S. Ambrosius intelligit per *caput libri*, initium libri Geneseos, cap. ii, ubi scriptum est: « Hoc nunc os ex ossibus meis, et relinquet homo patrem et matrem, et adheret uxori suae. » Quod exponit Apostolus *ad Ephes. v*: « Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, et in Ecclesia. » S. Augustinus exponit hoc dictum esse de principio libri Psalmorum, ubi dicitur de Christo: « In lege Domini voluntas ejus. » S. Joannes Chrysostomus, Euthymius et Theodoretus intelligunt generaliter de libris Prophetarum, in quibus plurima de Christi passione scripta sunt: neque putant vim esse faciendam in illa voce, *in capite*, quoniam in hebreo non habetur, *in capite*, sed *בְּרֵאשִׁית* *lamglilath sepher*, *in volumine libri*. S. Hieronymus in Commentario, ut etiam Chrysostomus in secunda expositione, intelligit per *caput libri* initium Evangelii secundum Joannem, ubi scriptum est: « In principio erat Verbum, » etc.; et infra: « Et Verbum caro factum est. » Non desunt, qui per *caput libri*, intelligant initium libri vite, de quo libro vitæ multa dicuntur in *Psalm. lxxviii, Daniel. xii, Luc. x, Philipp. iv et Apoc. xx et xxi*; et quadrat in hunc librum, quod dicitur hoc loco secundum hebraicas voces *in volumine libri*, sive, *in libro involuto*, et *clauso*. Liber enim vitæ, in quo scripta sunt nomina predestinatorum, clausus est, quia non potest hoc tempore legi; sed constat tamen

Appro-
 tor ill
 vera lo-
 tio hujus
 loci.

in capite ejus libri, Christum scriptum esse, ejusque passionem et mortem. Hæc omnia probabilia sunt: sed videtur simplicissima et maxima litteralis expositio, si nomine capitis intelligatur summa totius libri divinarum Scripturarum. Siquidem in textu hebreo, ideo non habetur, in qua parte libri hoc scriptum sit, sed dicitur: *In volumine libri scriptum est de me*, quasi dicit: In toto volumine, quia summa totius Scripture Christum loquitur; Dominus enim dixit *Luc. cap. ultimo*: « Oportet impleri, quæ scripta sunt in lege Mosis, et Prophetis, et Psalmis de me; » et ibidem: « Interpretabatur duobus discipulis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant, incipiens a Moysse, et omnibus Prophetis. » Et *Joan. v*, idem Dominus dixit in genere: « Scrutamini Scripturas, quia illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. » Et quod habetur in textu greco, *in scripturis veteribus*; et latino, *in capite libri*, apte exponi potest, *in summa libri*: nam et grece et latine, dicitur caput non solum initium libri, sed etiam id quo omnia referuntur. Nam et recapitulare, est in summam redigere, et capita librorum distingui solent juxta ea, ad quæ revocantur partes principales librorum. Et hoc modo accipitur quod ait Apostolus *ad Hebr. vii*: « Capitulum super ea, quæ dicuntur, talem habemus Pontificem, » id est, summa eorum, quæ dicuntur, est, quod talem habemus Pontificem, etc. Quoniam igitur non ait hoc loco Dominus, *in capite primi libri*, vel *in capite primo libri*, sed generatim, *in capite libri*, recte dixerunt Chrysostomus, Theodoretus, et Euthymius hoc loco *in capite libri* significare totum volumen divinarum Scripturarum: id enim coincidit cum eo, quod nos dicimus, summam totius Scripture ad Christum pertinere; ipse enim est finis legis, ex Apostolo *ad Rom. x*. Dicit igitur Dominus: « In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, » id est, Scripture omnes testantur me ad hoc venturum fuisse in mundum, « ut facerem voluntatem tuam, » tibi per omnia accuratissime obediendum. Deinde conversus ad Patrem addit: « Deus meus, volui, » id est, libentissime acceptavi decretum tuum, « et legem tuam in medio cordis mei, » supple, posui, id est, nihil majori affectu desideravi, quam implere legem tuam. De justis dicitur in *Psalm. xxxvi*: « Lex ejus in corde ipsius; » sed de capite justorum, « legem tuam in medio cordis mei » posui. Et qui sunt Christi, spiritum hunc Christi habere debent, ut legem Domini rebus omnibus anteponan, eamque in medio memorie, in medio intelligentie, et in medio voluntatis semper habeant. Non multum refert quod in hebreo et greco est, *in medio ventris mei*: agitur enim de ventre anime, non corporis; in anima vero cor et venter idem omnino sunt.

MAGNA; ECCE LABIA MEA NON PROHIBEO, DOMINE, TU SCISTI.

Quamvis divine voluntatis finis præcipuus fuerit, ut Christus pro humano genere moretur; voluit tamen Deus Pater, ut Christus antea assidue predicaret, et predicatio veritatis esset quasi via ad passionem, et ipse non solum redemptor, sed etiam doctor et magister esset generis humani; ideo nunc dicit: « Annuntiavi justitiam tuam, » *Math. iii et xvii*, id est, predicavi legem tuam justissimam, et etiam opera veræ justitiæ, quæ tu ab hominibus requiris; et hoc predicavi psalm et publice audientibus innumerabilibus populorum turbis; et tu, Domine, testis esse potes, quia id feci, et faciam deinceps. Et vere tota vita sua Christus predicavit, ab infantia predicare cepit exemplo suo contemptum rerum visibilibus, modestiam, temperantiam, humilitatem. Deinde a Baptismo, in quo dictum est a Patre: « Ipsum audite, » predicare cepit etiam verbo, neque cessavit usque ad mortem per se predicare, et predicationem postea per Apostolos continuavit, et continuabit usque ad mundi consummationem per Apostolorum successores.

Christus non solum redemptor, sed etiam doctor et magister est generis humani.

13. JUSTITIAM TUAM NON ABSCONDI IN CORDE MEO; VERITATEM TUAM, ET SALUTARE TUUM DIXI.

Multi prædicant, dum spes lucri adest, vel timor damni non terret, sed cessante spe, urgente timore, abscondunt in corde suo prædicationem veritatis, neque eam foris erumpere sinunt. Ab iis vitis longissime Christus abfuit, et nos exemplo suo docet, ut idem faciamus; ideo dicit: « Annuntiavi justitiam tuam, » et neque per negligentiam, neque per ullum timorem illum uquam abscondi in corde meo. Quod autem dicit de justitia, quam a nobis Deus exigit, videlicet quod eam annuntiaverit, et non absconderit, idem nunc subjungit de justitia et misericordia, quæ est in ipso Deo: nam justitiam vocat veritatem, id est fidelitatem, per quam fideliter reddit unicuique secundum opera sua; et misericordiam vocat salutarem, id est, salutem, quam misericorditer præbet sperantibus in se. Ait igitur: « Veritatem tuam et salutarem tuam dixi, » id est, annuntiavi quoque veritatem, quæ in te est, manifestans omnibus quam fideliter reddas ineffabilia premia justis, et horrenda supplicia injustis; et simul annuntiavi salutarem tuam, id est, quam misericorditer salves omnes, qui in te spem suam constituunt.

14. NON ABSCONDI MISERICORDIAM TUAM, ET VERITATEM A CONCILIO MULTO.

Quam paulo ante vocaverat salutarem, nunc expressius vocat misericordiam, et cum veritate, id est cum justitia, conjungit. Dicit igitur: « Non abscondi, » propter illum timorem, « a concilio multo, » id est, a multitudine populorum, « misco-

Liber vi-
 tus clau-
 sus est.

ricordiam et justitiam, » quæ in te sunt: sed eas publice et libere prædicavi. Hæc verissima esse manifeste colligimus ex Evangelio: nam Matth. cap. v, vi et vii, prædicavit Dominus justitiam, quam nos facere debemus; et in variis parabolis, Matth. xiii, xiv et xvy, prædicavit justitiam et misericordiam Dei.

Vers. 15. 15. TU AUTEM, DOMINE, NE LONGE FACIAS MISERATIONES TUAS A ME; MISERICORDIA TUA ET VERITAS TUA SEMPER SUSCEPERUNT ME.

Transit nunc a prædicatione ad passionem: et sicut ipse manifestavit hominibus justitiam et misericordiam Patris, ita nunc precatur Patrem, ut non differat misericordiam et veritatem suam in ipso, per resurrectionem celerem, ab omni passione et morte liberando. « Tu autem, Domine, inquit, ne longe facias miserationes tuas a me, » id est vides, Domine Pater, in quam acerbam passionem incidi, quia non tacei manifestare hominibus justitiam et misericordiam tuam: ideo tu quoque non longe facias miserationes tuas a me, celeriter resuscitando, sicut hæcenus « misericordia tua et fidelitas tua semper susceperunt me. »

Vers. 16. 16. QUONIAM CIRCUMDERUNT ME MALA, QUORUM NON EST NUMERUS: COMPREHENDERUNT ME INIQUITATES MEÆ, ET NON POTUI, UT VIDEREM.

Vers. 17. 17. MULTIPPLICATE SUNT SUPER CAPILLOS CAPITIS MEI, ET COR MEUM DERELIQUIT ME.

Passiones Christi faciunt innumerabiles. Reddit rationem, cur dixit: « Ne longe facias miserationes tuas a me; » et ait: « Quoniam circumdederunt me mala, quorum non est numerus. » Vere enim passionis Christi plurimæ fuerunt, et simul omnes tot agmine facto in eum irruerunt. Cur autem tot fuerint ejus passionis, causa fuit, quoniam peccata nostra, quæ ipse super se accepit, innumerabilia sunt. « Comprenderunt me, ait, iniquitates meæ, » id est, iniquitates omnium hominum, quas Pater « super me posuit, » ut dicitur Isai. lxi, et quas proinde meas fecit, ut super lignum in corpore meo illas portare, illæ, inquam, omnes comprehenderunt me. « Et non potui, ut viderem, » id est, tot sunt iniquitates, quæ me comprehenderunt, ut non prevalerem videre quot sunt. Nam « multiplicate sunt super capillos capitis mei, » id est, superant multitudinem sua numerum capillorum: capilli enim capitis tot sunt, ut numerari non possint; et ideo quasi obrutus multitudinis tanta malorum defeci, « et cor meum dereliquit me, » id est, vigor ipse, et ipsa vita dereliquit me. Porro quod hic dicit Christus, « non potui ut viderem, » non est accipiendum proprie, quasi revera non potuerit Dominus videre numerum peccatorum, ob nimiam eorum multitudinem; nam sine dubio novit accuratissime numerum peccatorum præteritorum, presentium et futurorum; sed lo-

Christi novit a cura tissime numerum omnium peccatorum hominum.

quitur more humano, et solum significare voluit peccata, quæ expiando suscepti, esse innumerabilia. Simile est quod dicitur Marc. cap. vi: « Et non poterat tibi virtutem ullam facere, et mirabatur propter incredulitatem eorum; » poterat enim, si voluisset, virtutes in eo loco facere; sed dicitur non potuisse, ut significaretur incredulitas illius populi, ob quam non volebat in eo loco miracula facere. Sicut etiam non proprie mirabatur, quia admiratio nascitur ex ignoratione, quæ in Christo locum non habebat; sed dicebatur mirari, quia signum admirantis eadebat, ut ostenderet, mirum esse, quod populus ille tanta incredulitate teneretur. S. Augustinus versiculum hunc et duos superiores vult accipiendos esse in persona membrorum infirmorum Christi, id est fidelium imperfectorum: ejus nos sententiam non rejicimus, sed ostendere volumus quomodo sint exponendi tres isti versiculi, si accipiantur scripti in persona Christi, ut vere in persona Christi scripti sunt versiculi præcedentes, quos Apostolus allegavit ad Hebræos cap. x, cum quibus isti continuari videntur.

Christus non proprie mirabatur.

18. COMPLACEAT TIBI, DOMINE, UT ERUAS ME; Vers. 18. DOMINE, AD ADJUVANDUM ME RESPICE.

Redit ad orationem quam inchoaverat in versiculo quinto decimo, ac peti liberationem a tantis malis per celerem resurrectionem, ut supra diximus: « Complacere, inquit, tibi, Domine, » id est, placeat tibi Pater, quem etiam Dominum agnosco propter formam servi, quam accepi; placeat, inquam, « ut eruas me » de tot doloribus qui circumdederunt me. « Domine, ad adjuvandum me respice, » id est, videris quidem ad tempus me dereliquisse, et a me faciem avertisse, dum sinis me crucis tormenta sine ulla consolatione perpeti, sed jam « respice ad me adjuvandum, » ut brevi repleas me lætitia gloriose resurrectionis.

19. CONFUNDANTUR ET REVERENTUR SIMIL, Vers. 19. QUI QUÆRUNT ANIMAM MEAM UT AUFERANT EAM.

Ex Christi resurrectione secuta est maxima confusio adversariorum, qui cum plane a se extinctum existimabant. Id nunc prædicit per modum imprecationis: quæ forma loquendi frequens est apud Prophetas: « Confundantur, inquit, et reverentur, » id est, confusi erubescant, « qui quærunt animam meam, ut auferant eam, » id est, qui quærunt vitam meam auferre, me occidendo, et penitus extinguendo: hoc enim erat votum Judæorum, et hoc se assuetos crederunt, cum Christum cruci affixum viderunt; sed paulo post cum eum resurrexisse audierunt, et signis ac prodigijs maximis resurrectionem ejus confirmari, et a populo credi viderunt, confusione et erubescencia repleti sunt; sed multo majore confusione et verecundia replebuntur in die novissimo, cum cum Judicem suum justissi-

Christi resurrectio manifestavit Judæis confusioem et verecundiam.

imum esse videbunt, quem in concilio suo, falsis testibus inductis, judicare presumpserunt.

Vers. 20. 20. CONVERTANTUR RETROSUR, ET REVERENTUR QUI VOLUNT MIHI MALA.

Idem repetit ad rem magis explicandam, vel confirmandam. « Convertantur, inquit, retrosur, » id est, confusi recedant; « et reverentur, » id est, verecundentur et erubescant, « qui volunt mihi mala, » id est, non ii solum, qui quærunt me interficere, sed etiam omnes alii, qui cupiunt confusionem et ignominiam meam. S. Augustinus exponit hunc versiculum in bonam partem, quasi Dominus precetur adversariis suis conversionem a peccatis ad Deum, ut jam non amplius superbe præcedant, sed humiliter subsecquantur Dominum suum. Pia expositio; sed prior videtur magis literalis, et facilius cum superiori versiculo continuatur.

Vers. 21. 21. FERANT CONFESTIM CONFUSIONEM SUAM, QUI DICUNT MIHI: EUGE, EUGE.

Idipsum tertio repetit, dicens: « Ferant confestim confusionem suam, » id est, non in longum tempus differatur eorum confusio; sed statim, post tridui videlicet brevissimum spatium, confusionem suam experiant, « qui dicunt mihi: Euge, euge, » id est, qui de me quasi victo inter se gratulantur dicentes: « Euge, euge. » S. Hieronymus ex hebræo vertit, qui dicunt mihi: *Vah, vah*; quam vocem fuisse Judæorum deridentium Christum in cruce pendente, in Evangelio legimus. Sed Septuaginta verterunt, *euge, euge*, Matth. xvii, et non dubium est, quin ipsi quoque recte intelligerent vim hebræicæ vocis, *והי והי*. Proinde illud pronomen *mihi* non ita accipiendum est, quasi adversarii Christo blandiri vellent, aut eum laudare, vel hortari, ut nos solemus cum alicui dicimus: « Euge, euge; » sed intelligendum est, adversarios inter se exultantes super Christi passionem dixisse: « Euge, euge, » ita ut illud *mihi*, accipiat pro *de me*, vel *super me*. Paulo clarius idem legimus in Psalmo xxiv: « Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, anime nostræ; nec dicant: Devoravimus eum; » ubi apparet illud, *euge*, dictum esse in cordibus eorum qui putabant se Christum jam devorasse. Quod autem nos habemus ex greco, *ferant, S. Hieronymus ex hebræo vertit perant*. Sed credibile est Septuaginta non legisse *והי והי*, a verbo *והי*, quod est *desolare*, sed *והי והי* *issela*, unica littera mutata, a verbo *והי והי* *issela*, quod est *ferre*. Denique quod nos habemus, *confestim*, S. Hieronymus vertit ex hebræo *post*. Cæterum verba hebræica, *על עקר*, significant proprie *ad calcaneum*, sive *ad vestigium*, id est immediate, sive confestim, quod est idem; et ipse idem

S. Hieronymus hanc eandem vocem in Ps. lxxix vertit, *ad vestigium*. Reele igitur Septuaginta Interpretis reddiderunt verba hebræica, *παρρηγίμας*, et latinus Interpres fideliter verba græca.

22. EXULTENT, ET LETENTUR SUPER TE OMNES QUÆRENTES TE, ET DICANT SEMPER: MAGNIFICATA DOMINUS, QUI DILIGUNT SALUTARE TUUM.

Sicut prædixit per modum imprecationis confusionem persecutoribus suis: ita nunc per modum præcationis bonæ prædicit lætitiæ sectatoribus suis. « Exultent, inquit, et letentur super te, » id est, exultabunt et letabuntur in Deo, divino videlicet et inenarrabili gaudio, « omnes qui quærunt te, » id est, omnes qui quærunt gloriam Dei, et qui diligunt Deum, et in eo spem suam ponunt. « Et dicant semper: Magnificetur Dominus, » id est, et non sibi tribuant, nec suis viribus aut virtutibus, bonum, quod habent; sed dicant: « Magnificetur Deus ab omnibus qui diligunt salutare tuum, » id est, qui diligunt Salvatorem quem misisti ad homines, Christum videlicet Jesum, sive, qui diligunt salutem que abs te est, id est, qui cupiunt veram atque æternam salutem, quam tu solus dare potes.

23. EGO AUTEM MENDICUS SUM ET PAUPER, DOMINUS SOLICITUS EST ME.

Reverlitur ad statum suum, in quo erat tempore passionis, ac dicit: « Ego mendicus sum et pauper, » id est, egenus et destitutus humano auxilio. Sunt enim in hebræo duo vocabula, *מְדִינָה* et *עָנִי*; prius significat *egrum, inopem, mendicum*: posterius significat *afflictum, humilem, destitutum*: quæ omnia conveniebant Christo toto tempore suæ mortalitatis, sed præcipue quando nudus pendebat in cruce. Sed quævis egenus et pauper esset quantum ad temporalia bona, tamen ditissimus erat protectione paternâ; ideo subjungit: « Dominus sollicitus est mei, » vel, ut est in hebræo, *Dominus cogitat pro me*. Vocat autem Patrem Dominum, quoniam loquitur in forma servi, id est, ut filius hominis, secundum quam naturam pendebat in cruce.

24. ADUTOR MEUS ET PROTECTOR MEUS ES TU, DEUS MEUS, NE TARDAYERIS.

Quod unico vocabulo dixerat: « Dominus sollicitus est, » id nunc duobus vocabulis exponit dicens: « Adjutor meus et protector meus es tu. » Deus enim Pater sollicitus erat Filii sui, illum adjuvando et protegendo, adjuvando in superandis malis presentibus, et protegendo in removendis futuris. Concludit postremo: « Deus meus, ne tardaveris, » nimirum eripe me ab omnibus malis per celerem resurrectionem.

PSALMUS XLI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In finem, Psalmus ipsi David.*

2. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem : in die mala liberabit eum Dominus.

3. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum ejus.

4. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus ; universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.

5. Ego dixi : Domine, miserere mei ; sana animam meam, quia peccavi tibi.

6. Inimici mei dixerunt mala mihi : quando morietur, et peribit nomen ejus ?

7. Et si ingrediebatur ut videret, vana loquebatur, cor ejus congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, et loquebatur 8. in idipsum.

Adversum me susurrabant omnes inimici mei ; adversum me cogitabant mala mihi.

9. Verbum iniquum constituerunt adversum me : Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat ?

10. Etenim homo pacis meae, in quo speravi : qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.

11. Tu autem, Domine, miserere mei, et rescuscita me, et retribuam eis.

12. In hoc cognovi quoniam voluisti me ; quoniam non gaudebit inimicus meus super me.

13. Me autem propter innocentiam suscepisti ; et confirmasti me in conspectu tuo in æternum.

14. Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo, et usque in sæculum : Fiat, fiat.

Argumentum. — Insunt querela et preces hominis gravi morbo affecti, ejusdemque circumdati ab inimicis infidisque amicis ipsius mortem avidè expectantibus. Quae de morbo dicuntur in hoc Psalmo, improprie intelligenda esse, Hengstenberg cum SS. Patribus asserit. Carmen durante morbo compositum fuisse cum hodiernis multis putat Maurer. Strophæ tres. Vers. 2-4, beatus, qui misericordia ductus, miseris curat juvatque ; vers. 5-10, me graviter aegrotantem tantum abest ut curent, ut mortem meam expectent non tantummodo inimici, sed etiam animi qui fuerunt ; vers. 11-13, reddo mihi sanitatem, o Jova, ut exultant spe sua, etque ego debitam rependam gratiam : quod te lecturum esse spero. — Fortasse hæc contigerunt circa ea tempora, quando jam Absalom pravis artibus magnatum et populi studia sibi conciliasset.

1. Praecatori, carmen Davidis.

V. s. h. — *Victori canticum [h. Psalmus David.*

Beatus qui cogitat de paupere : in die malo liberabit [al. *salvabit*] eum Dominus.

Dominus custodiet eum et vivificabit eum : et beatus erit in terra, et non tradet [al. *tradat*] eum animæ inimicorum suorum.

Dominus confortavit eum in lecto infirmitatis : totum stratum ejus vertisti in aegrotationem suam.

Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quoniam peccavi tibi.

Inimici mei loquuntur [al. *loquantur*] malum mihi : quando morietur, et peribit nomen ejus ?

Et si venerit ut videat, vana loquetur ; cor ejus congregavit iniquitatem sibi, egrediens foras detrahet.

Simul adversum me murmurabant omnes odientes me : contra me [al. *fac. me*] cogitabant malum mihi.

Verbum [h. *Belial*] diaboli infundebant sibi : qui dormivit, non addet ut resurgat.

Sed et homo pacificus meus, in quo habui fiduciam, qui manducabat panem meum, levavit contra me plantam.

Tu autem, Domine, miserere mei : et leva me, et reddam eis.

In hoc cognovi quod velis me : quia non insultabit inimicus meus mihi.

Ego autem in simplicitate mea adjunctus sum a te, et statues me ante faciem tuam in perpetuum [h. *sæculum*].

Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo, et usque in sæculum, amen et amen.

2. Beatus *ille* qui attendit ad miserum (propr. *tenuem*) ! die mali liberabit eum Jova.

3. Jova custodiet eum et vivum conservabit eum ; felix reddetur in terra, nec tradas eum, *Deus*, animæ (furori) hostium ejus.

4. Jova suffulciet eum in lecto ægritudinis ; omnem cubationem tu mutas in morbo ejus.

5. Ego dico : Jova, miserere mei, sana animam meam (me), quia in te peccavi.

6. Inimici mei loquuntur malum de me : « Quando morietur, interibitque nomen ejus ? »

7. Et si quis venit ad *me* invisendum, falsa loquitur ; cor ejus pravitatem colligit sibi ; egressus foras, eloquitur.

8. Una contra me susurrant inter se omnes osores mei, contra me excogitant malum mihi.

9. « Exitiosum quid effusum est in eum ; et qui jacet, non amplius surget. »

10. Etiam vir pacis meæ, cui confisus eram, qui comedit panem meum, effert contra me calcem.

11. Et (igitur) tu, Jova, miserere mei, et fac ut assurgam (ex morbo), et ut rependam iis !

12. In hoc agnosco, te favere mihi, quod non exsultat hostis meus de me.

13. Et ego, in integritate (corporis) mea sustentas me, et colloces me coram te in perpetuum.

14. Laudatus sit Jova, Deus Israel, ab æternitate ad æternitatem ! Amen, amen.

NOTE.

Vers. 2. *Attendit*, miseretur et curat. Hac sententia oritur vates, quia, cum ipse semper miseris adjuverit, hiac confidit se quoque a Deo curationem esse recepturum. Aliter Rosenmullerus : *attendit*, i. e. de misero et morbo afflicto homine non temere iudicat, aut pro impio illum propter morbum habet. Cf. vers. 9. — Vers. 4. *Omnem cubationem*, etc. i. e. quotiescumque jacet, sanum eum reddit. Alii, *omne stratum* (gall. *sa couche*) *versas*, ut mollius cubet. — Vers. 5. *Dico* ; alii, *dixi*, vel *dicebam*, ita ut non aegrotans, sed sanus factus loquatur vates. *Quia* : tu percussisti solus, solus idem sanare potes. — Vers. 7. *Falsa*, simulat se dolere meum morbum. *Pravitatem* : ex iis quæ circa me geruntur, calumniandi materiam colligit. *Eloquitur*, quas sibi, cum apud me esset, excogitavit malignas criminationes. — Vers. 9. *Exitiosum quid*, morbus lethifer ; german. *etwas heilloes* ; propr. *certum Belial*, quod Rosenmullerus interpretatur, *scelus aliquod grande*, ultio grandis. Alii : consilium perniciosum nostrum. — Vers. 10. Cf. II Sam. ix, 11. *Cui confisus eram*, vel, *de quo confidebam*. Qui *comedit panem* alicujus, illius est convictor et familiaris. *Calcem*, etc. i. e. insidias et dolos mihi struxit ; imago petita est ab iis qui eum, quocum certant, supplantant. — Vers. 11. *Rependam*, puta dignam iis sua nequitia gratiam. Regem vindicta non dedecet. — Vers. 13. *Coram te*, i. e. tuerier me. — Vers. 14. Est doxologia libro qui hic finitur addita a collectore. Pari fere modo terminantur reliqui libri, excepto ultimo : conf. Ps. lxxxi, lxxxix, cvii.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XL.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, Psalmus ipsi David.

Videtur hic etiam Psalmus, ut præcedens, ad Christi passionem totus pertinere. Sic enim eum Patres accipiunt. Ambrosius, Hieronymus, Augustinus et Chrysostomus, qui addit benedictum esse aliter exponere, cum dicitur ab ipso Christo, *Joan. xiii*, unus versiculus ex Psalmo ad demonstrandum Judæ proditorem fuisse multo ante prædictam. De titulo nihil dicimus, quia nihil continet.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. BEATUS QUI INTELLIGIT SUPER EGENUM ET PAUPEREM : IN DIE MALA LIBERABIT EUM DOMINUS.

Christus ^{pauper} ^{non no-} ^{ssitate,} ^{sed vo-} ^{luntate.} « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem, » id est, beatus qui attente considerat Christum pauperem : inveniet enim esse pauperem, non necessitate, sed voluntate; et pauperem voluntate, ut nos sua inopia locupletaret. Item inveniet pauperem foris, sed intus divitem : in eo enim « absconditi sunt omnes thesauri sapientie et scientie Dei, » ut scribit Paulus *Coloss. ii*. Denique inveniet pauperem in carne, ut dicit S. Ambrosius, sed divitem in regno : idem enim pauper erat, cum non haberet ubi caput reclinaret; et simul hæres erat universorum, Rex regum et Dominus dominantium. Præterea, « beatus est qui intelligit » super Christum pauperem, nudum videlicet in cruce pendentem, id est, qui attente cogitat passionem ejus; nam et Jeremias antea dixerat : « Attendite et videte, si est dolor sicut dolor meus, » *Thren. i*; et Apostolus postea idem repetivit : « Recogitate eum, qui talem adversus semetipsum a peccatoribus sustinuit contradictionem, » *Hebr. xii*. Infinitus enim thesaurus paratus est Christi passionem, ut par est, intelligentibus et diligenter meditantibus. Denique beatus quoque est, qui intelligit super egenum et pauperem Christum in membris suis, de quibus dicitur est, *Math. xxv* : « Quod uni ex fratribus meis minimis fecistis, mihi fecistis. » Sed non dicit *Psalmes* : *Beatus qui dat elemosinam pauperi*, sed *qui intelligit super egenum et pauperem*, id est, qui prudenter considerat pauperum necessitates, et dat cui, quando, quantum oportet, ex pura charitate et liberalitate, non ex inani gloria, vel spe retributionis. Hanc enim vim habet verbum hebraicum *מִשְׁכַּל* *maschil* : significat enim attente cogitare, sive prudenter considerare. Sequitur : « In die mala liberabit eum Dominus. » Hæc est ratio, cur sit beatus dicendus qui intelligit super egenum, quia videlicet ipse ab egestate liberabitur : dies enim mala est dies penurie et sterilitatis. Sed hoc loco præcipue dicitur dies mala, dies ul-

timi iudicii, quæ erit dies solius justitiæ, ac per hoc erit in illa summa penuria miserationis et gratiæ. In illa igitur die securi erant, qui Christi crucem amaverint, et qui propter Christum pauperibus benevoli fuerint; dicitur enim illis : « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, » etc. Sed etiam in hoc sæculo liberabit Deus viros misericordes in die mala, ut *Psalmus* trigessimus sextus antea nos docuit, dicens : « Non confundentur in tempore malo, et in diebus famis saturabuntur. » Mirifice enim delectatur Deus, cum videt filios suos, ad Patris imitationem, quæ ab illo liberaliter accipiunt, cum aliis quoque liberaliter communicare : et ideo cum *ferone* reddit, quod pauperibus datur, iuxta illud *Proverb. xix* : « Feneratur Domino, qui miseretur pauperis. »

2. DOMINUS CONSERVET EUM, ET VIVIFICET EUM; ET BEATUM FACIAT EUM IN TERRA, ET NON TRADAT EUM IN ANIMAM INIMICORUM EJUS.

Declarat quod dixit : « In die mala, liberabit eum Dominus; » et per modum bonæ imprecationis prædicit bona, quæ dabuntur intelligenti super egenum et pauperem. « Dominus, inquit, conservet eum, » id est, custodiat dum vivit; « et vivificet eum, » id est, post mortem iterum vivere faciat resuscitando eum cum justis. « Et beatum faciat eum in terra, » id est, et tunc vere perfecteque beatum reddat in terra viventium. « Et non tradat eum in animam inimicorum ejus, » id est, et neque in hoc sæculo, neque in futuro sinat eum subijci voluntati inimicorum, sive homines, sive demones sint. Vocat enim *animam*, voluntatem, sive desiderium. Codices greci variant hoc loco; nam alii habent, *in manus inimicorum*; alii, *in animam inimicorum*, ut notavit S. Ambrosius; sed sensus est fere idem, nisi quod videtur esse aliquid amplius tradi *in animam*, id est, in voluntatem, sive arbitrium, sive libidinem, quam tradi *in manus*, id est in potestatem; nam qui supplicii efficiendi sunt, traduntur in manus carnifi-

tradi in manus plus est quam

tradi in manus. sed non in voluntatem : quia possunt carniciferos eos interficere, non tamen eo modo, quo voluerint, sed eo tantum modo, quo leges prescribunt.

Vers. 3. 3. DOMINUS OPEM FERAT ILLI SUPER LECTUM DOLORIS EJUS : UNIVERSUM STRATUM EJUS VERSASTI IN INFIRMITATE EJUS.

Quoniam tam multa bona pollicitus fuerat misericordibus, intelligentibus super egenum et pauperem, poterat aliquis suspicari nullam tribulationem passuros in terris ejusmodi pios homines; ideo nunc subjungit passuros quidem in hoc exilio pios homines varias tribulationes, seu tentationes, sed non absque divina consolatione. « Dominus, inquit, opem ferat illi super lectum doloris ejus, » id est, si quando pius ille incidit in lectum doloris, sive dolor sit corporalis, sive spiritalis, sive sit proprie in lecto ægrotus, sive metaphorice decumbat quasi in lecto afflictus quacumque tribulatione, « Dominus opem feret illi, » atque ita consolabitur eum, ut patienter ferat, et ipsa patientia probari se intelligat, et ex probatione spem magnam concipiat, et ex illa spe gaudium tale inveniat, ut gloriatur in tribulationibus, et cum Apostolo dicat : « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra, » *II Corinth. vii*. Adjungit deinde, ad probandum id esse futurum, exemplum de præterito dicens : « Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus, » id est, tu Deus suavis et mitis, ita soles facere cum fidelibus tuis; nam si quando vidisti pium aliquem gravari tentationibus, vel afflictionibus, ita illum consolari consuevisti, quomodo consolatur ægrotum, qui totum stratum ejus versat et reversat, ut mollius cubet et quiescat. S. Ambrosius et S. J. Chrysostomus ita exponunt, ut velint versari stratum in infirmitate, esse mutari statum ægroti in statum sanitatis. S. Hieronymus et S. Augustinus contrario modo exponunt, sed egregie omnino et utilissime; volunt enim hunc sensum esse. Quia dixerat Propheta : « Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus, » poterat pius homo respondere : Si Deus fert opem, unde tot scandala et tribulationes hominibus piis? Respondet Propheta, quia idem Dominus « universum stratum, » id est, eas res terrenas, in quibus etiam pii acquiescunt et delectantur, versat et removet, ut pius peregrinus non diligit stabulum pro domo; sed ex amissione temporalium, quamvis licitarum, consolationum, discat in solo Deo delectari, illum unum querere, ad illius visionem anhelare et suspirare. Hæc enim est causa, cur sancti homines non solum tribulationes aliunde advenientes amaverint, sed ipsi etiam eas sibi acciderint, jejuniis, vigiliis, humicationibus, nuditate et flagellis carnem propriam attendo; quoniam intelligebant animum non omnino erigi posse ad querendum Deum, dum aliquid habet in terra quod amet, vel in

quo delectetur et quiescat. Utraque expositio amplectenda est, quamvis prior videatur nobis magis litteralis.

4. EGO DIXI : DOMINE, MISERERE MEI, SANA ANIMAM MEAM, QUIA PECCAVI TIBI.

Hic jam incipit Christus declarare se esse egenum illum et pauperem, de quo initio dixerat : « Beatus qui intelligit super egenum et pauperem. » « Ego, inquit, dixi : Domine, miserere mei, » id est, miserere corporis mei mystici, infirmorum membrorum meorum. « Sana animam meam, quia peccavi tibi, » id est, ad hoc misericordiam tuam imploro, ut sanes languores fidelium meorum, quorum peccata mihi ipse imputo, quasi ego illa fecissem. Potest etiam sic exponi, ut Christus ipse de passione sua loquatur, dicens : « Miserere mei » in tribulatione positi, ut celeriter resuscitando ab omni passione me liberes. « Sana animam meam, » que tristis est usque ad mortem, et ideo tristis est et languet, pavens, merens et tædens; « quia peccavi tibi, » id est, peccata totius mundi in me recepi. Nam quod non loquatur de peccatis a se commissis, perspicuum est ex versiculo decimo tertio, ubi dicit : « Me autem propter innocentiam suscepisti. » Itaque is qui loquitur in Psalmo, non est David, vel quisvis alius, sed ille solus qui et innocens erat, quoad actiones proprias, et peccata aliorum portabat.

5. INIMICI MEI DEXERUNT MALA MIHI, QUANDO MORIETUR ET PERIBIT NOMEN EJUS?

Hæc manifeste pertinent ad phariseos et sacerdotes Judæorum, qui avidissime Christi mortem stitabant, et de ipso interficiendo sæpe inter se colloquebantur. Illud autem, *michi*, positum est pro *de me*, ut in Psalmo superiore : « Qui dicunt mihi, » id est *de me*, « euge, euge, » vel abundat, ut in hoc ipso Psalmo : « Adversum me cogitabant mala mihi, » et alibi sæpe.

6. ET SI INGREDIEBATUR UT VIDERET, VANA LOQUEBATUR; GOR EJUS CONGREGABAT INIQUITATEM SIBI.

Transit a Judæis ad Judam, quavi dicit : « Et si aliquis eorum, » ut Judas proditor, « ingrediebatur ut videret, » id est, exploraret et quæreret opportunitatem me proferendi, « vana loquebatur, » id est, falsi aliquid fingebat, ne animus ejus detegeretur. Posset etiam hoc referri ad alios, qui ad Christum accedebant, « tentantes eum, ut caperent eum in sermone, » ut *Math. xxii*. Sed iste « vana quidem loquebatur » ad Christum; sed interim « cor ejus congregabat iniquitatem sibi, » id est, corde meditabatur dolos, et proinde multiplicabat et congregabat iniquitatem sibi, ad suam videlicet eternam perditionem. Hæc nimium justa merces est mendacium et dolororum, ut dum alios decipere tentant, ipsi decipiantur a

Satana, et dum aliis moliantur interitum, ipsi sibi interitum parant.

Vers. 7. **7. EGREDIEBATUR FORAS, ET LOQUEBATUR IN ID IPSUM.**

De eodem Juda Patres hæc etiam accipiunt, qui cum explorasset opportunitatem prodendi Dominum, « egrediebatur, et loquebatur simul » cum iis, quibus Dominum proditurus erat. Illud, *in idipsum*, hebræi codices conjungunt cum sequenti versiculo; sed nos sequimur distinctionem antiquam Septuaginta Interpretum, qui majori fide digni sunt, quam recentiores Rabbini, qui puncta et distinctiones, quas nunc habemus, biblis addiderunt.

Vers. 8. **8. ADVERSUM ME SUSURRABANT OMNES INIMICI MEI, ADVERSUM ME COGITABANT MALA MIHI.**

Audito Juda proditore, ceperunt inter se susurrare, ne forte sermo innotesceret, si alta voce loquerentur, de pecunia danda et ratione inveniendi Christum capiendi atque perdendi. « Adversum me, inquit, susurrabant, » id est, summissa voce loquebantur « omnes inimici mei; adversum me cogitabant mala mihi, » susurrando deliberabant de morte mihi inferenda. Jam supra dixi illud *mali* redundare ex phrasi hebræica.

Vers. 9. **9. VERBUM INIQUUM CONSTITUERUNT ADVERSUM ME: NUMQUID QUI DORMIT NON ADICIET UT RESURGAT?**

Ex illa susurratione inimicorum hoc secutum est, ut firmiter constituerent Judæi Christum occidere, et hoc est quod subjungit, dicens: « Verbum iniquum constituerunt adversum me, » id est, decretum iniquum statuerunt contra me, ut videlicet me, quamvis innocentem, morti traderent. Addit vero continuo: « Numquid qui dormit, non adiciet ut resurgat? » Id est, quamvis illi tam injustum decretum fecerint, numquid mihi potestatem resurgendi auferent? quin potius ideo mortem suam somnum vocavit, quia quam facile est homini dormientem socium suum excitare a somno, tam facile est Verbo Dei carnem suam mortuam ad vitam revocare. Id quod multo ante predicti, cum ait: « Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam: potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam, » Joan. x. In hebræo codice longe aliter habetur; sic enim ad verbum verti potest: *Verbum belial infusum sibi, et qui dormit non adiciet ut resurgat.* Sed Septuaginta Interpretes, qui et doctissimi erant, et codices correctissimos habebant, pro *verbum belial*, recte verterunt, *verbum iniquum*; nam *belial* significat *absque iugo*, et accipitur etiam pro *diabolo*, sed passim *virii belial* dicuntur *virii iniqui*, quasi qui jugum legis excusserint, et diabolum ducem sequantur; et sicut *virii belial* sunt virii iniqui, ita *verbum belial* est verbum iniquum. Quod sequitur *infusum*, hebræice *נשפך*, legerunt

Septuaginta *נשפך*, quod est *constituerunt*; et pro *בִּי הוּ*, quod est *ei*, vel *sibi*, legerunt *בִּי בִי*, id est *mihi*, sive *in me*, aut *contra me*: hebræice enim *sibi* et *mihi* similia sunt. Denique pro *וְאֵתְּרִי*, quod significat *et qui*, legerunt Septuaginta *וְאֵתְּרִי*, quod significat *numquid*. Viderint autem hebræi utrum negligentia, an malignitate, hunc locum corrumperint; certe Vulgata nostra editio cum græca editione concordat, et græca cum vera hebræica omnino consentit; necesse enim est, ut vel hebræica lectio, qualis nunc est, ob litterarum similitudinem corrupta sit, vel Septuaginta Interpretes imperitissimi fuerint. Non desunt, qui hunc versiculum ad Davidem ægrotantem, et ad sermones hominum de ejus valetudine disputantium referant. Sed ii cum Patribus omnibus repugnant, cum nimis humiliter Spiritus Sancti oracula exponunt.

10. ETENIM HOMO PACIS MEÆ, IN QUO SPERAVI: Vers. 10. QUI EDEBAT PANES MEOS, MAGNIFICAVIT SUPER ME SUPPLANTATIONEM.

Reddit rationem, cur inimici verbum iniquum adversum se constituerint, et dicit fuisse causam ejus iniqui decreti Judæi proditorem. « Etenim, inquit, homo pacis meæ, » id est, verbum iniquum adversum me constituerunt inimici mei, quoniam « homo pacis meæ, » id est, cum quo pacem habebam, ut magister cum discipulo et cum servo dominus; et homo « in quo speravi, » id est, in quo tanquam in amico et familiari confidere poteram. « Qui edebat panes meos, » id est, qui in mensa mea, ut domesticus, mecum vesebatur. « Magnificavit super me supplantationem, » id est, mirifice me supplantavit, cum per insidias inimici me tradidit. Hunc locum Dominus ita citavit Joan. xiii: « Non de omnibus vobis dico, ego scio, quos elegerim; sed ut adimpleatur Scriptura: Qui manducet mecum panem, levabit contra me calcaneum suum. » In hebræo ad litteram est, *elevavit contra me calcaneum*; sed Septuaginta explicaverunt sensum: *nam levare calcaneum* contra aliquem, et illum *supplantare*, idem est. Quo loco notandum est, cum dicitur *ut adimpleatur Scriptura*, significari proditorem Judæi fuisse predictam, et adimpletam, ut predicta fuerat; et ideo hunc locum Psalmi non fuisse citatum a Christo, ut aliquid simile, vel commune, sed ut proprie ad hanc rem pertinentem, ut notat S. Joannes Chrysostomus, et ideo non recte facere, qui hæc verba Psalmi ad alios sensus detorqueere conantur. Secundo notandum est, cum S. Augustino, vocatum fuisse Judam *hominem pacis*, quoniam prævidit Propheta Christum a Juda per signum pacis, id est, per osculum fuisse tradendum: quod etiam Dominus significavit, cum illi ait: « Amice, ad quid venisti? » et: « Juda, osculo Filium hominis tradis? » Item dictum esse a Propheta, « qui edebat panes meos, » quoniam præviderat per buccellam Judæi proditorem fuisse

manifestandam. Addi potest dictum fuisse ab eodem Propheta, « in quo speravi, » quoniam præviderat Christum crediturum fuisse Judæi mar-supium, quod erat confidentie signum; itaque predictio cum eventu rei optime convenit. *Tertio* notandum, exprimi a Propheta miro modo hujus proditoris indignitatem: primo enim vocat Judam *hominem pacis Christi*, ut ostendat nullam intercessisse inimicitiam, nullam injuriam, nullam odii causam inter Christum et Judam; deinde addit, non solum non intercessisse causam odii, sed intercessisse causam benevolentie, cum addit: « In quo speravi, » quia Dominus credens Judæi loculos, signa confidentie, ut diximus, illi ostendebat. Denique addit, non solum non fuisse inimicum, nec solum fuisse amicum, sed etiam intimum familiarem, et maximis beneficiis affectum; nam illa ipsa nocte qua Christum tradidit, non solum panem communem in mensa Christi comederat, sed etiam panem celestem ac divinissimum; et ante eorum idem Christus pedes illi humiliter laverat, et per hoc exempla summe charitatis atque humilitatis ostenderat.

Vers. 11. **11. TU AUTEM, DOMINE, MISERERE MEI, ET RESUSCITA ME, ET TRIBUAM EIS.**

Precatur nunc Patrem, et per modum precationis prædicit, quod futurum erat: vere enim post resurrectionem suam retribuit Judæis excidium, quod merebantur. « Tu autem, Domine, inquit, miserere mei, et resuscita me, » id est, illi quidem verbum iniquum statuerunt contra me, et discipulo meo supplantante et prodente, interficiant me; sed « tu, Domine, miserere mei, » in cruce morientis, et paulo post « resuscita me; » et tunc retribuam eis quod merentur. Precatur autem Filius Patrem, non quod ipse ut Verbum Patris carnem suam resuscitare non posset; sed quia loquitur in forma servi, defert Patri, cui in forma Dei æqualis erat; alioqui ipse idem dixit Joan. ii: « Solvite templum hoc, et ego in triduo excitabo illud: hoc autem dixit de templo corporis sui; » et Joan. x: « Potestatem habeo ponendi animam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. » Quid vero Christus Judæis retribuerit post resurrectionem suam, notum est omnibus, qui ab eo tempore vident Judæos de terra sua eradicatos, dispersos esse inter gentes, sine rege, sine sacerdote,

sine Deo vagari. Quod illis prædixerat Dominus, quando ait: « Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus; » et alibi: « Relinquetur vobis domus vestra deserta; » et alibi: « Non relinquent in te lapidem super lapidem, » *Math. xxi* et *xxiii*, et *Luc. xix*.

12. IN HOC COGNOSCI, QUONIAM VOLUISTI ME, Vers. 12. QUONIAM NON GAUDEBIT INIMICUS SUPER ME.

Exaudiam orationem suam fuisse dicit, idque inde posse cognosci, quod « non gauderet inimicus de morte ejus. » Quod quidem in Juda impletum est, qui ante se ipse suspensio necavit, quam Christus moreretur, et quam ipse pretio proditoris suæ frui posset. Potest tamen hoc etiam referri ad reliquos inimicos ejus, qui tam brevi tempore gavisi sunt, ut dici possint non esse gavisi.

13. ME AUTEM PROPTER INNOCENTIAM SUSCEPISTI, ET CONFIRMASTI ME IN CONSPECTU TUO IN ÆTERNUM.

Docet inimicos non diu gavisos de morte sua, quoniam a Deo susceptus et exaltatus ob innocentiam suam fuerit. « Me autem, inquit, propter innocentiam, » tibi optime notam, « suscepisti, » de manibus eorum, « et confirmasti me in conspectu tuo in æternum, » id est, humiliasti me ad horam in conspectu hominum, sed « suscepisti et confirmasti me in conspectu tuo, » id est, stare fecisti ante conspectum tuum in cælo usque in æternum: vox enim *וְאֵתְּרִי* significat *statuisti ante conspectum tuum*; quod factum est per exaltationem et assumptionem in cælum.

14. BENEDICTUS DOMINUS DEUS ISRAEL A SÆ: Vers. 14. GULO, ET USQUE IN SÆCULUM: FIAT, FIAT.

Ista conclusio, sive Christi sit, sive Prophætæ, nihil aliud significat, nisi propter exaltationem Christi, et confusionem inimicorum ejus, deberi honorem et gloriam, « et benedictionem Deo ab æterno et usque in æternum, » id est, sine fine. Illud autem, *fiat, fiat*, hebræice autem *אמן אמן*, *amen, amen*, confirmatio est dictorum, ut sensus sit: vere, seu fideliter ita sit, sive ita fiat, ut semper Deo laus et gloria deferatur. Atque hic est finis libri I secundum Hebræos, qui Psalterium in quinque libros distribuerunt.

Christus homo deus fuit Patri.

Locus hic de Christo propheta est interpretandus.